

КЛЮЧОВІ МОДЕЛІ ТА МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У США

У статті йдеться про моделі та методи навчання англійської мови, які використовуються у навчанні дорослих у коледжах США та сприяють найбільш ефективному рівню здійснення педагогічного процесу. Застосовано наступні методи: історико-генетичний аналіз, структурно-функціональний аналіз, структурно-логічний аналіз, системно-структурний аналіз, компаративний аналіз. Встановлено, що найбільш поширеними моделями вивчення англійської мови є модель Д. Боуда, модель Дж. Мезірова та модель Д. Колба. Застосування моделі трансформаційного навчання сприяє розвитку у дорослих учнів вміння встановлювати кореляцію між навчальною проблемою та навичками і вміннями, необхідними для її вирішення. Технологія інтерактивного навчання розглядається як така, що ґрунтується на взаємодії між учасниками процесу навчання. З'ясовано, що основними методами інтерактивного вивчення англійської мови дорослими є евристична бесіда, дискусія, колективне вирішення творчих ситуацій, тренінги, метод проєктів, ігрові методи, а також коучинг, навчання в малих групах, сторітелінг, шедоунг, метод наративу.

Ключові слова: освіта дорослих; навчання дорослих; англійська мова; модель; педагогічна технологія; США.

Постановка проблеми та її актуальність. Соціально-економічні зміни в Україні є основою інноваційних процесів в освіті. Швидке зростання обсягів наукового знання сприяють перегляду традиційних методів навчання та пошуку методів, які здатні підвищити якісні показники навчального процесу, оскільки саме освіта є потужним чинником суспільного розвитку та професійного зростання особистості. Вивчення досвіду США з використання інноваційних методів навчання англійської мови становить вагомий інтерес, адже слугує джерелом всестороннього осмислення і творчого застосування прогресивних ідей у вітчизняних вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історико-генетичний аналіз проблеми навчання англійської мови вказує, що вперше окреслена проблема була представлена у працях М. Ноулза, який розробив теорію навчання дорослих. М. Ноулзом були виокремлені принципи навчання дорослої людини, що були покладені в основу андрагогічної моделі навчання англійської мови [12]. Результати науково-дослідної роботи Ш. Меріама та Р. Кафарела демонструють, що оптимізація процесу навчання англійської мови дорослих залежить від розуміння специфічних рис дорослих як учнів і прийняття їх до уваги в організації навчального процесу [7]. На підтвердження даних тверджень К. Кросс наголошує, що навчання англійської мови дорослих базується на врахуванні відмінностей у навчальній діяльності дорослих у порівнянні з дітьми [9].

Ш. Мерріам звертає увагу на те, що найбільш широко розповсюдженими є принципи навчання запропоновані М. Ноулзом. Однак, сучасні науковці дещо уточнили принципи. До них відносять: домінування самостійного навчання. Зазвичай даний принцип лежить в основі дистанційного вивчення англійської мови, оскільки дорослий учень самостійно здійснює організацію навчального процесу, а саме обирає темп, час навчання та його змістову наповненість. Домінування суб'єкт-суб'єктних відносин. Врахування професійного та соціального досвіду суб'єктів навчального процесу. У неформальному вивченні англійської мови означений принцип має ключову роль, адже в основі нових знань лежить попередній досвід. Індивідуалізації начального процесу, що забезпечує врахування освітніх потреб кожного дорослого учня. Контекстуальності навчального процесу, що характеризується врахуванням специфіки професійної діяльності дорослого учня. Актуалізації навчального процесу. Означений принцип забезпечує практико-орієнтованість навчального процесу. Елективність навчання забезпечує вільний вибір форм і методів навчальної діяльності. Розвитку освітніх потреб, що лежить в основі неперервної освітньої діяльності дорослого учня. Рефлексивності, тобто свідомому здобутті знань. Самоспрямованості навчання, тобто самостійності отримання знань.

Андрагогічні принципи навчання англійської мови лежать в основі організації педагогічного процесу у формальній та неформальній освіті дорослих. У андрагогічній моделі навчання, методологічною основою якої є означені принципи, педагогічний процес здійснюється за рахунок управління не зовнішніми, а внутрішніми факторами такими як ступінь активності учня у

плануванні, організації і здійсненні навчального процесу.

Мета систематизувати моделі та методи навчання англійської мови дорослими, які використовуються у коледжах США та сприяють найбільш ефективному здійсненню педагогічного процесу.

Завдання. Здійснити компаративний аналіз моделей навчання англійської мови дорослими. Дослідити сутність поняття «педагогічна технологія». Обґрунтувати найбільш ефективні методи вивчення англійської мови дорослими у коледжах США.

Викладення основного матеріалу дослідження. Аналіз теорії і практики організації навчального процесу з вивчення англійської мови дорослими у американських коледжах таких як коледж Святої Катерини, коледж Лорето Хайтс, коледж Альбертус Магнус, коледж Трініті, коледж Святої Марії засвідчує про функціонування наступних етапів навчального процесу: підготовка до самоспрямованого навчання, що сприяє формуванню позитивної навчальної мотивації; формування позитивного навчального клімату; з'ясування і прийняття до уваги потреб дорослого учня; визначення мети навчального процесу; створення умов для співпраці у навчальному процесі; здійснення навчального процесу, ступінь ефективності якого залежить від методів та форм навчальної діяльності; визначення результативності навчального процесу.

Структурно-функціональний аналіз особливостей здійснення навчальної діяльності у американських коледжах, а саме коледж Святого Бенедикта, коледж Святого Джозефа, коледж Святої Єлизабет та коледж Святої Марії демонструє, що широкого застосування набула трансформаційна модель вивчення навчального матеріалу Дж. Мезірова. Трансформаційне навчання передбачає пошук декількох шляхів вирішення навчальної проблеми на основі врахування попереднього навчального досвіду. У трансформаційному навчанні відбувається свідоме прийняття навчального процесу та пошук найбільш ефективного алгоритму вирішення навчальної проблеми. Високий рівень ефективності трансформаційного навчання відбувається за рахунок поєднання інструментального, комунікативного та творчого напрямів навчання. Інструментальний напрям передбачає розвиток умінь встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Комунікативний напрям передбачає вміння вести діалог з іншими людьми. Творчий напрям передбачає розвиток креативних умінь та навичок. Дж. Мезіров виділяє десять етапів трансформаційного навчання, а саме: визначення навчальної проблеми; здійснення самоаналізу; здійснення критичної оцінки; ідентифікація навчальної проблеми; визначення альтернативних шляхів рішення проблеми; розробка плану дій; отримання необхідних навичок та умінь; практична перевірка рівня сформованості навичок та умінь; формування компетентності; формування навчальних перспектив [15].

Таким чином, застосування моделі трансформаційного навчання сприяє розвитку вміння дорослих встановлювати кореляцію між навчальною проблемою та навиками і вміннями, необхідними для її вирішення.

Широкого розповсюдження при вивченні англійської мови дорослими набули моделі навчання Д. Колба та Д. Боуда, в основі яких лежить емпіричне пізнання. Трикомпонентна модель Д. Боуда функціонує на основі врахування соціального і професійного досвіду дорослого учня і містить наступні стадії: прийняття до уваги попереднього досвіду, аналіз почуттів, які виникають щодо набутого досвіду, аналіз досвіду наприкінці навчального процесу [14]. Дана модель націлена на використання попереднього навчального досвіду як джерела знань.

Проведений нами компаративний аналіз моделей навчання Д. Боуда та Б. Колба, дозволяє стверджувати, що обидві моделі базуються на врахуванні попереднього навчального досвіду. Модель Д. Колба складається з чотирьох взаємопов'язаних стадій, а саме: конкретний досвід, дзеркальне спостереження, абстрактна концептуалізація та активний експеримент. На першій стадії відбувається аналіз попереднього набутого досвіду. На другій стадії відбувається аналіз на основі наявного досвіду та рефлексивне спостереження, за рахунок якого набуваються нові знання. На третій стадії відбувається узагальнення та систематизація набутих знань. На четвертій стадії відбувається практична перевірка рівня сформованості навичок та умінь.

Структурно-логічний аналіз особливостей викладання англійської мови дорослим у американських коледжах дає підстави стверджувати, що чільне місце у вивченні англійської мови займає теорія самоспрямованого навчання. Вперше теорія самоспрямованого навчання була обґрунтована М. Ноулзом. Під самоспрямованим навчанням науковець розумів особисту відповідальність дорослого учня за ефективність навчального процесу. С. Брукфілд називав самоспрямоване навчання незалежним навчанням [2]. Р. Брокет наголошував, що у

самоспрямованому навчанні дорослий учень несе відповідальність за планування, здійснення навчання та його оцінення. Ш. Мерієм наголошував, що у самоспрямованому навчанні дорослі учні мають навчальну мотивацію і потребу нести відповідальність за ефективність навчального процесу. Р. Хіемстр систематизував особливості самоспрямованого навчання, які слугують критеріальними ознаками вибору форм і методів навчання: для кожної людини характерна самоспрямованість і можливість її застосування у навчальному процесі; для самоспрямованого навчання характерне диверсифіковане навчальне середовище; самоспрямоване навчання відбувається за рахунок комбінування різних навчальних форм; суб'єкти навчання несуть відповідальність за ефективність здійснення навчального процесу; суб'єкти навчання вміють використовувати набуті знання у різних навчальних ситуаціях; учні вміють використовувати набуті знання для розв'язання різнопланових завдань; функціональним обов'язком викладача є забезпечення навчальними ресурсами консультування.

Найбільш широкого розповсюдження набули лінійна, інтерактивна і послідовна моделі навчання. А. Таф розробив тринадцятиступеневу модель самоспрямованого навчання, яка функціонує як інструкція щодо організації навчального процесу. М. Ноулз дотримувався думки, що модель цілеспрямованого навчання містить п'ять стадій, а саме ідентифікація освітніх потреб, визначення мети навчання, організація навчального процесу, здійснення навчального процесу, оцінювання рівня ефективності навчального процесу [12].

Здійснений нами системно-структурний аналіз показав, що в інтерактивних моделях самоспрямованого навчання акцентується увага на факторах, які здійснюють вплив на ефективність навчального процесу, а саме індивідуальні особливості суб'єкта навчання, специфіка пізнавальної діяльності. Таким чином, прийнявши до уваги означені фактори, можна підвищити рівень ефективності вивчення англійської мови.

Найбільш часто застосовуються при вивченні англійської мови дорослими три інтерактивні моделі самоспрямованого навчання. Модель самоспрямованого навчання Дж. Спера ґрунтується на теорії психологічного поля, згідно якої в основі навчальної діяльності лежать квазіпотреби суб'єкта навчання [16]. Саме потреби лежать в основі конфліктної ситуації, яка може бути вирішена за рахунок їх задоволення. Задоволення освітньої потреби відбувається у навчальній ситуації, яку К. Левін називає психологічним полем. На поведінку людини у психологічному полі впливають як внутрішні потреби так і зовнішні фактори. Дж. Спер наголошував, що ключове значення мають зовнішні впливи. Дослідник систематизував зовнішні впливи та типи навчання, що їм відповідають. Наприклад, поодинокі очікувані події обумовлюють очікуване навчання; поодинокі події, яка не є очікуваною обумовлюють випадкове навчання; взаємозалежне навчання обумовлюється низкою взаємопов'язаних та послідовних подій; випадкове навчання обумовлюється рядом випадкових подій. У більшості випадків в основі самоспрямованого навчання лежать обставини і події. Це дає можливість впливати на навчання через моделювання певних подій [16].

Р. Брокет та Р. Хіемстр розробили інтерактивну модель самоспрямованого навчання, яка спрямована на особисту відповідальність учня за власну навчальну діяльність. Специфічною рисою моделі є поєднання активності та самоспрямованості як персональної характеристики суб'єкта навчальної діяльності. Однак, ключову роль у даній моделі відіграє соціальний контекст. Суб'єкт навчальної діяльності, навчальний процес та контекст, у якому проходить навчальна діяльність здійснюють взаємний вплив та обумовлюють один одного. У моделі інтерактивного навчання Д. Гаррісона провідне місце відіграє мотивація дорослого учня. Д. Гаррісон наголошує, що навчальні потреби та мотивація взаємозумовлені. Базуючись на освітній потребі, самомотивація сприяє задоволенню потреби. В той же час освітня потреба функціонує як підґрунтя до саморозвитку і самовдосконалення.

Інструментальна модель самоспрямованого навчання була розроблена Дж. Гроу. Дана модель націлена на підготовку дорослої людини до самоспрямованого навчання за рахунок забезпечення педагогічного супроводу, що впливає на формування умінь і навичок до самоспрямованого навчання.

Не менш ефективною є модель самоспрямованого навчання Р. Бояціса, яка функціонує на засадах емоційного інтелекту. Дана модель націлена на розвиток особистісних якостей суб'єкта навчальної діяльності.

Результати проведеного нами компаративного аналізу найбільш поширених моделей у коледжах дають підстави стверджувати, що на доцільність використання тієї чи іншої моделі впливає низка факторів, а саме рівень освіти дорослої людини, її індивідуальні і вікові особливості,

підготовленість дорослої людини до навчальної діяльності, мета навчання, освітні потреби, особливості соціального контексту.

У більшості навчальних закладів використовуються індивідуальна та групова форми організації навчальної діяльності. С. Брукфілд наголошує, що перевагами індивідуальної форми навчання є здійснення навчального процесу у зручному місці та у зручний час. Дана форма організації навчального процесу широко використовується у дистанційному навчанні та консультуванні. Необов'язковість присутності у класній кімнаті робить дану форму навчання незамінною для таких категорій населення як інваліди, люди пенсійного віку, військовослужбовці. Майже всі навчальні центри, центри неперервного навчання, центри освіти дорослих пропонують дистанційні курси з вивчення англійської мови [5].

Перевагами групової форми вивчення англійської мови дорослими є міжособистісна, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, активність учасників, наявність зворотного зв'язку.

Здійснений нами термінологічний аналіз демонструє, що концепт «педагогічна технологія» американськими дослідниками розуміється як системний, цілеспрямований підхід до процесу навчання, який поєднує методики навчання, технічні засоби і враховує психологічну складову, тобто суб'єкт-суб'єктну взаємодію для результативного досягнення поставлених цілей навчання.

К. Роджерс виділяє принципи використання освітніх технологій, а саме: індивідуалізації, розвитку творчих здібностей, самореалізації, мотивації, співпраці, активності.

Провідними технологіями у вивченні англійської мови є інтерактивні технології. Технологія інтерактивного навчання розглядається науковцями як така, що ґрунтується на взаємодії між учасниками процесу навчання; організації спільної діяльності на основі діалогічних методів навчання; спосіб організації пізнавальної діяльності на основі врахування потреб, інтересів, особистісного і професійного розвитку суб'єктів навчання. Впровадження інтерактивних технологій у педагогічний процес передбачає виокремлення принципів застосування інтерактивних технологій: діалогічної взаємодії, активно-рольової діяльності, кооперації і співробітництва, тренінгової діяльності. Основною перевагою використання інтерактивних технологій є можливість організації творчої взаємодії суб'єктів навчання, яка є основою набуття нових знань, умінь та навичок. При використанні інтерактивних технологій викладач є консультантом, який допомагає вирішувати існуючі навчальні задачі. Застосування інтерактивних технологій при вивченні англійської мови допомагає відійти від звичайного алгоритму навчального процесу, який характеризується рухом від теорії до практики і розпочати здобувати новий навчальний досвід, який поступово теоретично осмислюється.

Проведений нами системно-структурний аналіз процесуальних особливостей вивчення англійської мови у американських коледжах демонструє, що основними методами інтерактивного вивчення англійської мови є евристична бесіда, дискусія, колективне вирішення творчих ситуацій, тренінги, методпроектів, ігрові методи, а також коучинг, навчання в малих групах, сторітелінг, шедоуінг, секондмент, баддінг, методнарративу.

Коучинг розглядається як вид навчальної діяльності у формі спілкування, спрямованого на розкриття навчальних можливостей суб'єктів навчальної діяльності; мистецтво створення сприятливого навчального середовища для підвищення рівня ефективності навчальної діяльності та створення умов для саморозвитку суб'єктів в навчання. Коучинг дозволяє через аналіз освітніх потреб конкретизувати цілі, завдання та алгоритм навчальної діяльності. На думку викладачів Іст-Хевенського навчального центру, у якому коучинг широко застосовується у слухачів з'явилася впевненість у своїх можливостях досягнення більш високого рівня знань [1].

Сторітелінг передбачає трансляцію історій, які найбільш повно розкривають певні цінності, інформацію, події, вирішення проблеми. Метод сторітелінгу за рахунок історій та розповідей допомагає краще запам'ятати та підвищує значущість навчальної діяльності. Пошук вирішення тієї чи іншої життєвої ситуації на основі аналізу історії, розповіді сприяє розвитку критичного мислення, вчить аналізувати, обґрунтовувати власну точку зору.

Звернення до особистісного та професійного досвіду сприяє підвищенню рівня ефективності здійснення педагогічного процесу. Тому методнарративу є провідним при вивченні англійської мови. Його застосування обумовлене тим, що зміст навчання англійської мови має відповідати потребам і інтересам суб'єкта навчальної діяльності і має бути пов'язаний з життєвим досвідом. К. Герген наголошує, що методнарративу дозволяє торкнутися внутрішнього світу людини, її сприйняття світу, її думок і переконань.

Висновки. Проведене наукове дослідження дозволяє стверджувати, що найбільш поширеними моделями вивчення англійської мови дорослими є модель Д. Боуда, модель Дж. Мезірова та модель Д. Колба. Застосування моделі трансформаційного навчання сприяє розвитку

вміння встановлювати кореляцію між навчальною проблемою та навиками і уміннями, необхідними для її вирішення. Трикомпонентна модель Д. Боуда функціонує на основі врахування соціального і професійного досвіду дорослого учня і містить наступні стадії: прийняття до уваги попереднього досвіду, аналіз почуттів, які виникають щодо набутого досвіду, аналіз досвіду наприкінці навчального процесу. В інтерактивних моделях самоспрямованого навчання акцентується увага на факторах, які здійснюють вплив на ефективність навчального процесу, а саме індивідуальні особливості суб'єкта навчання, специфіка пізнавальної діяльності.

Технологія інтерактивного навчання розглядається як така, що ґрунтується на взаємодії між учасниками процесу навчання; організації спільної діяльності на основі діалогічних методів навчання; спосіб організації пізнавальної діяльності на основі врахування потреб, інтересів, особистісного і професійного розвитку суб'єктів навчання.

Основними методами інтерактивного вивчення англійської мови дорослими є евристична бесіда, дискусія, колективне вирішення творчих ситуацій, тренінги, метод проектів, ігрові методи, а також коучинг, навчання в малих групах, сторітелінг, шедоуінг, секондмент, баддінг, метод наративу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Boyatzis R.* Unleashing the Power of Self-Directed Learning. -Westport, Conn. : Quorum Books, 2002. – 300 p.
2. *Brookfield S.* Understanding and Facilitating Adult Learning.-San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1996. – 100 p.
3. *Brookfield S.* Training Educators of Adults: The Theory and Practice of Graduate Adult. – London – NY: Routledge, 1998. – 123 p.
4. *Brookfield S.* Learning Democracy: Eduard Lindeman on Adult Education and Social Change. – Beckenham: Croom Helm, 1998. – 245 p.
5. *Brookfield S.* Powerful Techniques for Teaching Adults.- San Francisco: Jossey-Bass, 1998. – 279 p.
6. *Burton N.* Managing the Curriculum.- London: SAGE Publications, 2000. – 200 p.
7. *Caffarella R.* An Update on Adult Learning.-San Francisco: Jossey-Bass, 2001. – 299 p.
8. *Caffarella R.* Planning Programs for Adult Learners: A Practical Guide. San Francisco: Jossey-Bass, 2013. – 160 p.
9. *Cross K.* Adults as Learners: Increasing Facilitating Learning. - San Francisco: Jossey-Bass, 1981. – 207 p.
10. *Kelly A.* The Curriculum: Theory and Practice.-London: SAGE, 2004. – 188 p.
11. *Knowles M.* Designs for Adult Learning: Practical Resources, Exercises, and Course Outlines from the Father of Adult Learning. - Alexandria, VA: American Society for Training and Development, 1995. – 200 p.
12. *Knowles M.* Informal Adult Education: A Guide for Administrators, Leaders and Teachers.- New York: Association Press, 1950. – 303 p.
13. *Knowles M.* – Self-directed Learning: a Guide for Learners and Teachers. – New York, Toronto: Cambridge Adult Education Company, 1975. – 309 p.
14. *Kolb D.* Towards an Applied Theory of Experiential Learning.-London: John Wiley & Sons, 1996. – 206 p.
15. *Mezirow J. A.* Critical Theory of Self-directed Learning.- San Francisco: Jossey-Bass, 1995. – 305 p.
16. *Spear G.* Beyond the Organizing Circumstance: A Search for Methodology for the Students of Self-directed Learning.- Athens: Department of Adult Education, University of Georgia, 1998. – 257 p.

O. Terenko

KEY MODELS AND METHODS OF LEARNING ENGLISH IN THE SYSTEM OF ADULT EDUCATION IN THE USA

Summary. The article deals with models and methods of teaching English, which are applied at American colleges and are the basis of effective pedagogical process. The following methods were applied: historical-genetic analysis, structural-functional analysis, structural-logical analysis, system-structural analysis, comparative analysis. It was demonstrated that the most widely spread models of

learning English are those of D. Boadmodel, J. Mezirov and D. Kolb. Transformational learning model helps to develop skills to create correlation between educational problem and skills that are necessary for its solution. These models function due to taking into account professional and functional experience of adult students and contain the following stages: taking into account previous experience, analysis of senses, which are associated with previous educational experience, analysis of senses at the end of educational process. These models are aimed at application of previous experience as a source of knowledge. It was substantiated that in andragogical models, pedagogical process is conducted due to regulating not external, but internal factors such as level of students' activity in planning, organizing and conducting educational process. The main stages of D. Kolb's model are concrete experience, mirror observation, abstract conceptualization and active experiment. Transformational learning presupposes searching for several solutions of educational problem, taking into account previous educational experience. There is a conscious perception of educational process and searching for the most effective solution of the problem. It was highlighted that high level of transformational learning efficacy is achieved due to combining instrumental, communicative and creative directions of educational process. Communicative direction presupposes skills to communicate with other people. Creative direction presupposes development of creative skills. The main stages of J. Mezirov model are: identification of educational problem, conducting self-analysis, conducting critical assessment, finding alternative ways of problem solution, development a plan of action, getting needed skills, practical checking the level of needed skills formation, formation of competences, formation of educational perspectives. Technology of interactive learning is viewed by scientists as one, which is based on the interaction between members of educational process.

The main principles of learning English are dominating function of self-learning, subjective cooperation between members of educational process, taking into account professional and social experience of educational process members, individualization, contextuality and actualization of educational process, development of educational needs, reflexive studying. The main methods of learning English are discussion, collective solution of creative assignments, project method, play methods, coaching, studying in small groups, story-telling, narrative method.

The main stages of educational process in colleges are: preparation to self-directed learning, which promotes positive learning motivation; developing positive educational climate; analysis and taking into account students' educational needs; singling out the aim of educational process; creating cooperation conditions in educational process; conducting educational process, the level of efficacy of which depends on methods and forms of teaching; identifying results of educational process.

Keywords: adult education; adult learning; English; method; model; pedagogical technology; USA.